

بررسی عوامل موثر در ارتقای هویت دینی دانش آموزان متوسطه دوره ی اول

(مطالعه موردی آموزش و پرورش شهر دهدشت)

سید محمود راستگو سوق^۱، زینب عرب^۲، فاطمه بیان فر^۳

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مشاوره مدرسه دانشگاه پیام نور سمنان

^۲ کارشناسی ارشد مشاوره خانواده دانشگاه چمران اهواز

^۳ استادیار دانشگاه پیام نور سمنان

چکیده

هدف از این پژوهش بررسی عوامل موثر در تحکیم و ارتقا هویت دینی دانش آموزان متوسطه دوره ی اول بود. جامعه آماری شامل دانش آموزان دختر و پسر متوسطه دوره ی اول شهر دهدشت می باشد که تعداد آنها برابر با ۱۱۳۵۰ نفر بود. نمونه آماری به تعداد ۳۳۹ نفر بر اساس جدول مورگان به شیوه تصادفی ساده انتخاب گردید. ابزار گرد آوری اطلاعات پرسشنامه محقق ساخته با مقیاس پنج گزینه ای لیکرت می باشد. پایایی پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ، ۰/۸۱ بدست آمد، همین طور از روایی محتوای منظور آزمون روایی پرسشنامه ها استفاده شد. نتایج تحقیق نشان داد که سطح سواد والدین با ارتقا و تقویت هویت دینی دانش آموزان رابطه معنی داری دارد، همچنین آزمون فرضیه های با ۹۹ درصد اطمینان نشان داد که هر ۹ عامل پرسش های بنیادین، جهت بخشیدن به زندگی، رویکرد مثبت به آینده، وحدت اعتقادی، ویژگی های ملی، تقویت و پذیرش اجتماعی، توجه به منزلت، معنا بخشیدن به جهان و مقاومت در برابر مصائب، در تقویت و تحکیم هویت دینی دانش آموزان تاثیر دارد.

واژه های کلیدی: ارتقاء هویت، هویت دینی، پرسش های بنیادین، دانش آموزان متوسطه دوره ی اول

مقدمه

شکل گیری یک هویت منسجم و پایدار و دستیابی به تعریفی "منسجم از خود" مهمترین جنبه رشد روانی و اجتماعی در دوره نوجوانی است انتخاب ارزشها و هدفهای زندگی مشخصه های اصلی این هویت را تشکیل میدهند شکل گیری هویت در نوجوانی با عواطف خود پنداره و عزت نفس فرد رابطه تنگاتنگی دارد و تمایل قوی جوانان برای ساختن هویتی مستقل به جنبه های دیگر تحول آنان گسترش مییابد احساس تعلق و تعهد به خانواده قوم ملت و مذهب از مولفه هایی هستند که ارتباط تنگاتنگی با هویت دارند (گودرزی، ۱۳۸۷، ص ۵۰).

امروزه در فضا و عصر جهانی شدن حفظ هویت ملی و دینی اهمیت بیشتری یافته و به معنای مشارکت موثر فرهنگی دینی و انسانی در سراسر جهان محسوب میشود پرسش هایی از قبیل من کیستم و ما کیستیم اشاره به همین فردی و جمعی است که در واقع اشاره به عطش افراد برای شناخت خود و سرگذشت و سرنوشت جمعی و مشترکشان دارد هویت لازمه نظام اجتماعی است و هر گونه تاخیر یا انحراف در شکل گیری هویت موفق میتواند به پراکندگی یا بحران هویت گذشته که خود بسیاری از ناهنجاریهای فردی و اجتماعی در پی دارد به همین دلیل دولتمردان و نظام سیاسی برای هویت اهمیت بسیار قائلند (علیخانی، ۱۳۸۳، ص ۸۴).

جامعه ایران به دلیل مذهبی بودن و برخورداری از تمدن و تاریخ دیر پا دارای دو گستره مفهومی برجسته از هویت دینی و ملی است اگر چه نمیتوان این دو را از هم تفکیک کرد اما در عرصه سیاست گذاری و برنامه ریزی میتوان دو حوزه مستقل اما مرتبط به هم برای آن دو در نظر گرفت. جوانان هر کشور از آن روی که بدنه فعال پویا و پراگنده هر ملت و بهترین منابع انسانی در زیست جمعی محسوب میشوند سهم موثری در تضمین حیات فرهنگی و ملی ملت ها دارند دستیابی به هویت موفق در ابعاد فردی و دینی و ملی در جوانان هم درجه امید به آینده را بالا میبرد و هم مایه اعتماد نهادهای اجتماعی بویژه نهاد حکومت به آنان و نقش آنها در ضمانت جمعی در دهه های آینده است بنابراین کیفیت و درجه هویت فردی دینی و ملی آنان میتواند نقش موثری در توسعه فرهنگ ملی و دینی کشور ایفا نماید (گودرزی، ۱۳۸۷، ص ۶۴).

سازمان ملی جوانان در راستای تحقق اصل ۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مبنی بر ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی و توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم آرمانهای سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ با تاکید بر اتکا به اصول اخلاقی و ارزشهای اسلامی ملی و انقلابی متعهد به نظام اسلامی و شکوفایی ایران و مفتخر به ایرانی بودن بندهای ۵، ۱۵، ۱۹، ۲۰، ۳۰ سیاست های کلی برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران مبنی بر تقویت وحدت و هویت ملی مبتنی بر اسلام و شناخت تاریخ ایران فرهنگ تمدن و هنر ایرانی اسلامی تقویت هویت ملی جوانان متناسب با آرمانهای انقلاب اسلامی حفظ هویت اسلامی ایرانی و معرفی فرهنگ غنی و هنر و تمدن ایرانی و اسلامی مواد ۱۰۶، ۱۰۹، ۱۱۲ قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی اجتماعی و فرهنگی در خصوص حفظ هویت اسلامی ایرانی حفظ و شناساندن هویت تاریخی ایران و بهره گیری از عناصر و مولفه های هویت ایرانی و اهتمام ویژه به اعتلا و رشد و تعالی نسل جوان اصل ۲۹ منشور تربیتی نسل جوان مبنی بر آگاهی از اساس و ارکان هویت اصیل ملی و مذهبی ایران اسلامی و تحکیم وحدت ملی و مذهبی و تقویت احساس میهن دوستی و بدنبال تصویب سند ملی توسعه ویژه ساماندهی امور جوانان در هفدهمین جلسه شورای عالی جوانان برنامه اریقای هویت دینی و ملی جوانان ارائه مینماید (آخوندی، ۱۳۹۳).

این برنامه مجموعه ای منسجم مشتمل بر توصیف وضع موجود هویت جوانان در ابعاد و تبیین آن چالش ها و تنگناها اساسی اصول پایه و مبانی اهداف راهبردها و رویکردها سیاست ها و خط مشی های اجرایی برنامه ها و اقدامات اجرایی چشم انداز آینده سازمان اجرایی و تقسیم کار ملی است که از نتایج تحقیقات بنیادی کاربردی و تطبیقی سازمان ملی جوانان و سایر مراکز علمی پژوهشی کشور و همچنین دیدگاههای صاحب نظران و مدیران برنامه ریزی و اجرایی کشور وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی سازمان تبلیغات اسلامی جهاد سازندگی و اعضای هیئت علمی دانشگاهها تهیه شده است (همان منبع).

اشرفی در باره عواقب عدم هویت یابی موفق در سنین نوجوانی و جوانی می گوید: اگر توجهی به آثار، پیامدها و نتایج ناگوار «فقدان هویت» داشته باشیم و از عمق رنج و دردی که جوانان بی هویت احساس می کنند آگاه شویم، در می یابیم بخش قابل توجهی از افسردگیها، احساس پوچی و درون تهی شدن ها نتیجه منطقی بی هویتی است (اشرفی، ۱۳۸۱).

منبع و سرچشمه ارزش های هر جامعه ای، دین و اعتقادات مذهبی دربر گیرنده آن جامعه است و همانطور که میدانیم داشتن باور مذهبی و پیروی از آن نیاز انسان در جهان است و به نقل از ساچمن و ماتیوز (۲۰۰۵) این نیاز در همه دوران ها و در همه جوامع مطرح بوده است (سبحانی، ۱۳۸۸).

ویلیام جمیز معتقد است انسان با رجوع به دین، آرامش و سرور خاصی پیدا می کند. وی از جمله روانشناسی است که نگرش مثبتی به دین داشته و مذهب را به عنوان یک موضوع مستقل و حائز اهمیت مورد توجه قرار داده و درباره آن نظریه پردازی کرده است (خدیوی و همکاران، ۱۳۸۸، ص ۶۴). به نظر گلارک و ستارک در همه ادیان دنیا به رغم تفاوت هایی که در جزئیات هست، عرصه های مشترکی وجود دارد که دینداری در آن متجلی می شود. این عرصه ها که می توان آن ها را ابعاد مرکزی دینداری به حساب آورد عبارتند از: ابعاد اعتقادی، مناسکی، فکری و پی آمدی.

- ۱- بعد اعتقادی، یا باورهای دینی، عبارت است از: باورهایی که انتظار می رود پیروان آن دین بدانها اعتقاد داشته باشند.
- ۲- بعد مناسکی یا اعمال دینی: شامل اعمال دینی مشخص همچون عبادت، نماز، شرکت در آیین های دینی خاص، روزه گرفتن و ... است که انتظار می رود پیروان هر دین آنها را به جا آورند.
- ۳- بعد فکری یا دانش فکری، مشتمل بر اطلاعات و دانسته های مبنایی درمورد معتقدات هر دین است که هر دین باید آنها را بدانند.
- ۴- بعد پی آمدی یا آثار دینی، ناظر بر اثرات باورها، اعمال، تجارب و دانش دینی، بر زندگی روزمره پیروان است (اشرفی، ۱۳۸۷).

انسانی که رفتار و سلوکش ریشه در وحی دارد از هویت دینی برخوردار است. بعبارت دیگر، هویت دینی پس از تحکیم ارتباط آدمی با خداوند متعال و پذیرش حاکمیت الهی در وجود انسان و جامعه پدید می آید. بنابراین هویت دینی انسان از درون و آفرینش او سرچشمه می گیرد و هر نوع مبارزه برای محو این هویت مبارزه با انسانیت انسان هاست و این هویت دینی چیزی نیست مگر حس مذهبی یا حس خداجویی (سبحانی، ۱۳۸۸، ص ۸۰). لذا پس از تثبیت هویتی دینی، رفتارهای فردی و اجتماعی بر اساس آرمان ها و هدف های دین شکل می گیرد (نگارش، ۱۳۸۸، ص ۲۳).

شکل گیری یک هویت منسجم و پایدار در دستیابی به تعریفی منسجم از خود، مهمترین جنبه رشد روانی و اجتماعی در دوره نوجوانی و جوانی است. انتخاب ارزش ها و باورها و هدف های زندگی مشخصه های اصلی این هویت را تشکیل می دهد. شکل گیری هویت در جوانی با تمایل قوی جوانان برای ساختن هویتی مستقل به جنبه های دیگر تحول آنان گسترش می یابد. احساس تعلق و تعهد به خانواده، قوم، فرهنگ، ملت و مذهب از مولفه هایی است که با هویت ارتباط تنگاتنگی دارد (همان منبع).

شاید به جرات بتوان گفت یکی از مسائل در جهان معاصر و بویژه در قرن حاضر، اهمیت مطالعات دینی است که روز به روز آشکارتر می شود. تقریباً هر شاخه ای از علوم انسانی و حتی بسیاری از علمای تجربی و فنی و ریاضی، بنحوی به مباحث مربوط به ادیان وارد شده و از این طریق گوشه هایی از دغدغه ها و دل مشغولی های ابدی بشر را در معرض پاسخ دآوری قرار داده اند (جنکینز، ترجمه یار احمدی، ۱۳۸۱).

با توجه به شدت یافتن فرآیندهای توسعه و نوسازی در جوامع کنونی، مذهب همچنان در تمام ابعاد خود به عنوان منبعی مهم برای هویت و معنا بخشیدن در جهان متجدد و آشفته کنونی به شمار می رود. از طرفی هویت دینی ویژگی هایی دارد که این ویژگی ها زمینه تعریف هویت های دیگر را مشخص می کند. این ویژگی ها عبارتند از: ۱- ارائه پاسخ به پرسش های بنیادین. ۲- جهت بخشیدن به زندگی ۳- رویکرد مثبت به آینده ۴- وحدت اعتقادی ۵- زمینه ساز هویت تمدنی ۶- مقبولیت اجتماعی

۷- ایجاد شان و منزلت در دیگر جوامع ۸- معنا بخشیدن به جهان. بنابراین نوجوانان امروزی رسالت و وظایفی بسیار مهم تر از فراگیری دروس خاص علمی دارند. ایفای چنین نقش مهم و تاریخ سازی جز در حصول شرایطی خاص ممکن به نظر نمی رسد. از این رو، باید به ترسیم هویت جدید نوجوانان و جوانان متناسب با نیازهای نو رو آورد، که یکی از این نیازها، تقویت و تحکیم هویت معنوی و دینی نوجوانان است. در ادامه به توضیح مختصری درمورد هر یک از این ویژگی های هویت دینی می پردازیم (همان منبع).

پاسخ به پرسش های بنیادین: اولین و مهمترین دستاورد هویت دینی پاسخ به پرسش های بنیادین و عمیق آدمی است. ساموئل هانتینگتون معتقد است: دین برای کسانی که با پرسش هایی از این دست روبرو هستند که "من کیستم؟ و به کجا تعلق دارم؟"، پاسخ های قانع کننده ای دارد (همان منبع).

زمانی نیچه فیلسوف برجسته آلمانی اظهار کرد: "اگر آدمی بداند که چرا باید زندگی کند، قادر است با هر چگونه ای بسازد" منظور او دقیقاً روشن است به این معنا که اگر کلیت زندگی، برای آدمی قابل تفسیر و تحلیل باشد؛ در سایر موارد نیز می تواند با آگاهی، گام بردارد (آقازاده، ۱۳۹۰).

جهت بخشیدن به زندگی: پیامد دیگری که از تکوین دینی، برای نسل جوان، عاید می شود، جهت مند شدن زندگی است. ساموئل هانتینگتون می نویسد: دین به زندگی نخبگان نوپای جوامعی که در حال مدرن شدن هستند، جهت و معنا می دهد. امام راحل نیز در تبیین رابطه اسلام و زندگی بر جامعیت و شمول همه جانبه درین تاکید نموده و می گویند: مذهب اسلام، همزمان با اینکه به انسان می گوید که خدا را عبادت کن و چگونه عبادت کن، به او می گوید، چگونه زندگی کن و روابط خود را با سایر انسان ها باید چگونه تنظیم کنی و حتی جامعه اسلامی با سایر جوامع باید چگونه روابطی را برقرار نماید، هیچ حرکتی و عملی از فرد و یا جامعه نیست مگر اینکه مذهب اسلام برای آن حکمی مقرر داشته است (همان منبع).

رویکرد مثبت به آینده: احراز هویت دینی برای نسل نوجوان و جوان، به منزله تقویت روحیه امیدواری و نشاط برای آینده ای بهتر است، زیرا از جلوه های دین مبین اسلام، انتظار حکومت جهانی حضرت مهدی (عج) است، نسلی که منتظر است، در حقیقت به فردایی امیدوار می باشد که بمراتب بهتر از امروز است. علاوه بر این امر، قومی که انتظار مصلحتی را میکشند، خود نیز باید صالح باشند (سبحانی، ۱۳۸۸).

وحدت اعتقادی: برنارد لیویس، معتقد است که در جهان اسلام در موارد اضطراب مسلمانان، بارها این تمایل را نشان داده اند که در قالب یک وحدت دینی، هویت بنیادین و ایمان خود را بازبایند، یعنی هویتی که نه با معیارهای قومی یا سرزمینی، بلکه بوسیله اسلام، تعریف شده باشد (جنکینز، ترجمه یار احمدی، ۱۳۸۱).

هویت دینی، زمینه ساز هویت ملی: رابطه ادیان و ملی گرایی یکی از مباحث مهم و تعیین کننده در میان تاریخ نگاران و تمدن شناسان است. نویسنده "برخورد تمدن ها" معتقد است: دین، ویژگی هر تمدنی است و به قول کریستوفر داونسن، ادیان بزرگ، شالوده هایی است که تمدن های بزرگ بر آن بنا شده اند. از پنج دین جهانی که وبر برشمرده است، چهار دین - مسیحیت، اسلام، هندوئیسم و آئین کنفوسیوس تداعی کننده تمدن های بزرگ هستند، اما دین پنجم یعنی بودیسم چنین نیست، زیرا به سرعت به فرقه های مذهبی مختلف تبدیل شد. وایتهد بر این باور است که (مسلمانان، خود تمدن گشتند و دانش و ادب و فرهنگ را از سقوط قطعی نجات دادند) (ریترز، ترجمه ثلاثی، ۱۳۷۹).

امام راحل نیز با توجه به رابطه دین و تمدن ملی می گویند: اسلامی که بیشترین تاکید خود را بر اندیشه و فکر قرار داده است و انسان را به بازسازی از همه خرافات و اسارت قدرت های ارتجاعی و ضد انسانی دعوت می کند، چگونه ممکن است با تمدن و پیشرفت و نوآوری های مفید بشر که حاصل تجربه های اوست، سازگار نباشد؟ (بیگدلی، ۱۳۹۱).

مقبولیت اجتماعی: دینداری نه تنها پاسخ به یک نیاز فطری است بلکه بر پذیرش اجتماعی نیز اثرگذار است، زیرا فطرت های پاک، زلال و خدایی، آن هایی را که موحد و خداجویند، بیش از دیگران، مورد اعتماد می دانند، هرچند خود به دلایل آن آگاه نباشند. در روایتی از امام معصوم (ع) نقل شده است که فرمودند: آن کس که رابطه خود را با خدا اصلاح کند، خداوند رابطه اش را با دیگران خواهد نمود (همان منبع).

شان و منزلت جوانی: هویت دینی، نوجوان و جوان را در جایگاهی ارزشمند و رفیع قرار می دهد و تعبیر والایی را در شان او عرضه می دارد. دین، از یک سوی جوان را به ملکوت نزدیک تر از دیگران می داند و از دیگر سوی معتقد به تکریم و بزرگداشت وی می باشد و بر مبنای مکلف شدن به تکلیف الهی، او را هم تراز و هم شان بزرگسالان می دانند (حسین زاده، ۱۳۸۳، ص ۸۹). در حدیثی از رسول اکرم آمده است که فرمودند: هیچ جوانی به خاطر خدا از دنیا و سرگرمی آن دست بردارد و جوانی خود را در اطاعت خدا به پیری نرساند، مگر آن که خداوند به او اجر هفتاد و دو صدیق را عنایت خواهد فرمود (همان منبع). معنا بخشیدن به جهان: برخی از صاحب نظران ملی گرا، بر این باورند که هویت دینی، معنای جدیدی به جهان می بخشد. در حقیقت باید اذعان کرد که پیوند نسل جوان و دین در عالیترین تجلی آن، موجب احساس همدلی و یگانگی با جهان هستی می شود. چنین فردی با طبیعت زیبا، ستارگان درخشان، کوه ها و دره های مرموز و با ابهت، احساس خویشاوندی می کند (همان منبع).

آلیس (۲۰۰۵) تاکید دارد که پاسخ به پرسش های بنیادین در نوجوانان باعث می شود که عقایدشان به دین و مذهب محکم تر شود. همچنین آلیس می افزاید که جهت دادن به زندگی جوانان نیز باعث تحکیم دین داری در آنها می شود. برگین با پژوهش هایی که به صورت فراتحلیلی به انجام رساند، به بررسی تمام پژوهش هایی که تا سال ۲۰۰۳ انجام شده که در آن به نقش دین اشاره داشته اند، پرداخت. برگین درصدد بود تا نقش رویکرد مثبت به آینده را با دینداری در جوانان در رابطه گذارد و فرضیه آلیس را آزمون کند. او در جمع بندی نهایی خود ۳۵ تاثیر را به دست آورد: در ۲۳ نتیجه، تاثیر معناداری مشاهده نشد، در پنج محور، اثر مثبت مشاهده شد و در دو مورد اثر منفی بین این موارد بدست آمد. برگین در نهایت اعلام کرد مرور بر پژوهش های گذشته آشکار می سازد که شواهدی برای اثبات فرضیه آلیس وجود ندارد و شواهد اندکی نیز نشان دهنده نقش مثبت این رویکرد روی دینداری در جوانان است (آذرخش، ۱۳۹۰).

خدایاری فرد، (۱۳۹۰) نیز در مطالعه خود نشان داد که ویژگی های تمدنی در تحکیم هویت دینی نقش موثری دارد. این یافته ها در پژوهش های متعددی، این نتیجه را مسجل ساخته اند که ویژگی های تمدنی نقش بسزایی در هویت دینی افراد ایفا نمی کند (خدایاری، ۱۳۹۰، ص ۴۳).

رئیس پور (۱۳۹۲)، در مطالعه خود پیرامون رابطه پذیرش اجتماع و نگرش مذهبی، بیان می دارد، شواهد تجربی فراوانی وجود دارد که حاکی از رابطه مثبت معناداری بین تقویت و پذیرش در اجتماع و تقویت دینداری در جوانان می باشد (رئیس پور، ۱۳۸۶).

نتیجه مطالعه کلاهی (۱۳۸۹)، درمورد رابطه توجه به شان و منزلت جوانان و دین داری در آنها نشان داد ۶۰ درصد نمونه تحقیق که از شان و منزلت بالایی در جامعه برخوردار بودند، انعطاف بیشتر و بهتری برای پذیرفتن دین داشتند. آنان نزدیک به نیمی از راهبردهای مقابله ای را که توصیف کرده بودند، در رابطه با دین بوده است (کلاهی، ۱۳۸۹).

فراسیس و همکاران (۲۰۰۹)، با هدف بررسی رابطه معنا بخشیدن به جهان و تحکیم دینداری در جوانان، گزارش دادند که بین این دو متغیر، رابطه ضعیف، اما معنی داری وجود داشته است (Fracis، ۲۰۰۷).

آزادار ملکی (۱۳۹۰) در مطالعه خود به این نتیجه رسید که بین ارزش ها، نگرش و رفتارهای افراد درمورد جهان با تحکیم دین داری در جوانان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد (آزادار ملکی، ۱۳۹۰).

آگیل (۲۰۱۲)، در مطالعه خود به بررسی ارتباط بین مقاومت بخشی در برابر مشکلات و مصائب زندگی و پذیرفتن دین در میان جوانان پرداخت و در بررسی خود، میزان دینداری را بر اساس عواملی مانند حضور در مراسم مذهبی، گزارش مشخص فرد از باورهای مذهبی خود و یئوالاتی مانند اینکه تا چه حد خداوند را منشا راحتی و آرامش می دانسته، مورد سنجش قرار داده است. نتایج تحقیق وی نشان داد، کسانی که مشکلات و مصائب کمتری در زندگی داشتند گرایش بیشتری به دینداری پیدا کرده اند.

ادگار و روندا (۲۰۱۰)، در بررسی خود بر روی جوانان دریافته‌اند، تحکیم دین داری در جوانان دیندار که ثروتمند بودند و مشکلات کمتری در جامعه داشتند بسایر بیشتر از جوانان دینداری که فقیر بودند و دارای مشکلات بسیاری (از جمله فقر اقتصادی و بیکاری و ...) بودند، می باشد.

با وجود اهمیت نقش دین و هویت دینی در زندگی افراد به خصوص نسل نوجوان و جوان امروزی، تعداد کمی از نظریه پردازان حوزه دین و ارزش ها به مطالعه و فعالیت در این زمینه پرداخته اند، لذا محققین بر آن شدند، تا در فرصتی که پیش آمده نقش دین را در تحکیم و تقویت هویت جوانان مورد بررسی قرار دهند و مشخص کنند چه عواملی می توانند در تحکیم و تقویت دینی نوجوانان و جوانان موثر باشد و سپس به ارائه راهکارهای علمی و کاربردی برای نوجوانان بپردازد. بنابراین سؤال اساسی پژوهش این است که عوامل اثرگذار بر تقویت و ارتقا هویت دینی بر دانش آموزان متوسطه دوره ی اول دبیرستان های شهر دهدشت کدام است؟

فرضیه های مورد پژوهش در این تحقیق عبارت است از:

- فرضیه اول: پاسخ به پرسش های بنیادین بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.
- فرضیه دوم: رویکرد مثبت به آینده بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.
- فرضیه سوم: رویکرد مثبت به آینده بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.
- فرضیه چهارم: وحدت اعتقادی بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.
- فرضیه پنجم: ویژگی های ملی بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.
- فرضیه ششم: پذیرش در اجتماع بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.
- فرضیه هفتم: توجه به شان و منزلت نوجوانی بر ارتقا و تحکیم هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.
- فرضیه هشتم: معنی بخشیدن به جهان و تقویت بر ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.
- فرضیه نهم: مقاومت بخشی در برابر مشکلات و مصائب زندگی بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.

روش پژوهش

جامعه آماری پژوهش را کلیه دانش آموزان مقطع متوسطه شهرستان دهدشت در سال ۱۳۹۳ تشکیل می دهند. حجم جامعه آماری برابر با ۱۱۳۵۰ نفر بوده است. نمونه آماری به تعداد ۳۳۹ نفر بر اساس جدول مورگان به شیوه تصادفی ساده انتخاب گردید.

روش این پژوهش با توجه به ماهیت و اهداف آن توصیفی و از نوع زمینه یابی است. محقق با توجه به فرضیه ها و اهداف پژوهش برای گردآوری داده ها از پرسشنامه محقق ساخته بسته پاسخ ۴۰ سئوالی با طیف پنج درجه ای لیکرت (کاملاً موافقم، موافقم، بی نظر، مخالفم، کاملاً مخالفم)، که تلفیقی از سنجش دینداری مدل گلارک و ستارک که شامل ۲۶ سؤال است و همچنین پرسشنامه باریکانی (۱۳۸۸) استفاده نمودند.

به منظور اندازه گیری پایایی، یک نمونه اولیه شامل ۳۵ پرسشنامه پیش آزمون گردید و سپس با استفاده از داده های بدست آمده از آن پرسشنامه ها و به کمک نرم افزار SPSS میزان پایایی با روش آلفا کرونباخ ۰/۸۱ بدست آمد، که این عدد نشان دهنده آن است پرسشنامه مورد استفاده از پایایی لازم برخوردار می باشد. به منظور سنجش روایی سئوالات پرسشنامه از اعتبار محتوا (روایی صوری) استفاده شد، که بر این اساس پرسشنامه در اختیار استادان روش تحقیق، صاحب نظران مسائل دینی و همچنین در اختیار آزمودنی ها از نظر وضوح، صراحت و درک و فهم قرار داده شد که پس از اصلاح، تغییر و حذف با نظر کارشناسان، پرسشنامه ای شامل ۴۰ سؤال پنج گزینه ای تدوین گردید.

یافته های پژوهش

نتایج توصیفی نشان داد که از ۳۷۰ دانش آموز مورد بررسی ۲۱۱ نفر (۵۷/۸ درصد) دختر و ۱۵۹ (۴۲/۲ درصد) پسر بودند. بیشتر شرکت کنندگان از لحاظ پایه تحصیلی، سال دومی بودند (۲۹/۴ درصد). از لحاظ رشته تحصیلی، رشته علوم تجربی بیشترین درصد (۳۱/۴) و رشته انسانی کمترین درصد (۱۵/۵) را به خود اختصاص داده بود. سن ۴۳/۵ درصد از دانش آموزان شرکت کننده در این پژوهش ۱۶ سال می باشد و این در حالی است که تنها ۰/۹ درصد از آنها ۱۸ ساله بودند. میانگین سنی افراد ۱۶/۱۸ سال بود. یافته های توصیفی نشان داد که ۴۷ درصد از پدر آزمودنی های مورد بررسی دارای تحصیلات ابتدایی و راهنمایی می باشند و این در حالی است که ۵/۵ درصد اظهار داشتند پدرشان بیسواد، ۳/۱ درصد فوق لیسانس، ۳۴/۴ درصد دیپلم و ۱/۴ درصد پاسخ ندادند. یافته ها در زمینه تحصیلات مادر آزمودنی ها بدین گونه است: ۵۶/۱ درصد دارای تحصیلات ابتدایی و راهنمایی هستند و این در حالی است که ۴ درصد مادر آزمودنی ها دارای تحصیلات فوق دیپلم، ۶/۸ درصد بیسواد و ۲/۹ درصد دارای تحصیلات لیسانس هستند که ۱۰/۶ درصد نیز به این سؤال پاسخ نداده اند.

آزمون فرضیه ها

برای جوابگویی به فرضیه های مطرح شده در این پژوهش ابتدا جدول آمار توصیفی مربوط به پاسخ های داده شده ارائه می شود.

جدول شماره (۱): میانگین کل و میانگین وزنی مولفه ها

میانگین وزنی	میانگین کل	گویه ها	مولفه ها
۴/۵۸	۲۷/۴۷	۱	پرسش های بنیادین
		۲	
		۴	
		۶	
		۷	
		۱۶	
۳/۹۸	۱۹/۹	۱۱	جهت بخشیدن به زندگی
		۱۴	
		۱۵	
		۱۷	
۴/۳	۳۰/۲	۳	رویکرد مثبت به آینده
		۵	
		۹	
		۱۲	
		۱۳	
		۲۹	
		۳۷	
۴/۲	۲۰/۰۴	۱۰	وحدت اعتقادی
		۱۸	
		۱۹	
		۲۰	

		۲۱	
۴/۱	۸/۱۴	۲۲	ویژگی های ملی
		۲۳	
۳/۹۶	۱۱/۸۷	۲۴	تقویت و پذیرش اجتماعی
		۲۵	
		۳۳	
۴/۳۵	۱۳/۰۶	۲۶	توجه به شان منزلت
		۲۷	
		۲۸	
۴/۶	۱۳/۶۶	۳۰	معنا بخشیدن به جهان
		۳۱	
		۳۲	
۳/۷۶	۱۱/۲	۳۴	مقاومت بخشی در برابر مصائب
		۳۵	
		۳۶	

چنانکه در جدول بالا نمایان است مولفه "معنا بخشیدن به جهان"، دارای بالاترین میانگین وزنی (۴/۶)، و این در حالی است که آزمودنی ها در مولفه "تقویت و پذیرش اجتماعی" پائین ترین میانگین وزنی را کسب کرده اند (۳/۹۶).
تاثیر بقیه مولفه ها را در جدول شماره ۱ مشاهده می کنید.

جدول شماره (۲): تحلیل واریانس مولفه های ارتقا هویت دینی دانش آموزان برحسب تحصیلات مادر

متغیر		مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معنی داری
پرسش های بنیادین	بین گروهی	۲۲۹/۲۲۶	۴	۵۷/۳۰۶	۳/۸	۰/۶۱
	درون گروهی	۲۸۱۴۴/۷۱۲	۳۳۵	۸۴/۰۱۴		
	جمع کل	۲۸۳۷۳/۹۳۸	۳۳۹	_____		
جهت بخشیدن به زندگی	بین گروهی	۱۶۱/۸۰۴	۴	۴۰/۴۵۱	۹/۵	۰/۹۲
	برون گروهی	۵۸۸۵۷/۹۹۳	۳۳۵	۱۷۵/۶۹۶		
	جمع کل	۵۹۰۱۹/۷۹۷	۳۳۹	_____		
رویکرد مثبت به آینده	بین گروهی	۵۴/۴۰۵	۴	۱۳/۶۰۱	۴/۹	۰/۹۷
	برون گروهی	۳۹۵۶۷/۸۴۲	۳۳۵	۱۱۸/۱۱۳		
	جمع کل	۳۹۶۲۲/۲۴۷	۳۳۹	_____		
وحدت اعتقادی	بین گروهی	۶۲/۲۲۱	۴	۱۵/۵۵۵	۴/۲	۰/۹۷
	برون گروهی	۲۸۳۱۱/۷۱۷	۳۳۵	۸۴/۵۱۳		
	جمع کل	۲۸۳۷۳/۹۳۸	۳۳۹	_____		
ویژگی های ملی	بین گروهی	۱۱۶/۶۶۲	۴	۳۲/۱۶۵	۱/۲	۰/۹۴

		۱۶۵/۸۳	۳۳۵	۵۷۶۰۳/۱۳۵	برون گروهی	
		—	۳۳۹	۴۷۰۱۹/۷۹۷	جمع کل	
۰/۹۸	۶/۱۰	۳۴/۱۳۹	۴	۳۴۵/۵۵۷	بین گروهی	تقویت و پذیرش اجتماعی
		۱۶۷/۳۷۸	۳۳۵	۲۹۳۲۱/۶۹۰	برون گروهی	
		—	۳۳۹	۳۹۶۱۲/۲۴۷	جمع کل	
۰/۸۵	۸/۷۶	۱۴/۵۴۵	۴	۵۲/۲۲۱	بین گروهی	توجه به شان منزلت
		۷۴/۵۱۳	۳۳۵	۵۸۳۱۱/۷۱۷	برون گروهی	
		—	۳۳۹	۲۸۸۳/۹۳۸	جمع کل	
۰/۹۸	۱	۲۹/۱۶۵	۴	۴۵۶/۶۶۲	بین گروهی	معنا بخشیدن به جهان
		۱۷۲/۸۳	۳۳۵	۵۷۸۰۳/۱۳۵	برون گروهی	
		—	۳۳۹	۵۶۰۱۹/۷۹۷	جمع کل	
		۴۵/۱۳۹	۴	۳۳۴/۵۵۷	بین گروهی	مقاومت بخشی در برابر مصائب
۰/۹۷	۷/۳	۱۲۷/۳۷۸	۳۳۵	۳۹۶۲۱/۶۹۰	برون گروهی	
		—	۳۳۹	۳۸۶۲۲/۲۴۷	جمع کل	

نتایج جدول فوق نشان می دهد بین دانش آموزان از لحاظ مولفه های ارتقا هویت دینی بر حسب تحصیلات مادر تفاوت معنی دار وجود دارد.

جدول ۳: تحلیل واریانس مولفه های ارتقا هویت دینی دانش آموزان بر حسب تحصیلات پدر

متغیر		مجموع مربعات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F	سطح معنی داری
پرسش های بنیادین	بین گروهی	۳۴۵/۲۲۶	۴	۵۷/۳۰۶	۸/۶	۰/۶۱
	درون گروهی	۶۳۴۴۴/۷۱۲	۳۳۵	۸۴/۰۱۴		
	جمع کل	۷۸۳۷۳/۹۳۸	۳۳۹	—		
جهت بخشیدن به زندگی	بین گروهی	۱۳۱/۸۰۴	۴	۴۰/۴۵۱	۹/۴	۰/۹۲
	برون گروهی	۴۸۰۵۷/۹۹۳	۳۳۵	۱۷۵/۶۹۶		
	جمع کل	۹۹۱۱۹/۷۹۷	۳۳۹	—		
رویکرد مثبت به آینده	بین گروهی	۸۴/۴۰۵	۴	۱۳/۶۰۱	۷/۵	۰/۹۷
	برون گروهی	۳۹۵۶۷/۸۴۲	۳۳۵	۱۱۸/۱۱۳		
	جمع کل	۳۹۶۲۲/۲۴۷	۳۳۹	—		

۰/۹۸	۵/۶	۱۵/۵۵۵	۴	۶۲/۲۲۱	بین گروهی	وحدت اعتقادی
		۸۴/۵۱۳	۳۳۵	۲۸۳۱۱/۷۱۷	برون گروهی	
		—	۳۳۹	۲۸۳۷۲/۹۳۸	جمع کل	
۰/۹۶	۵/۷	۳۲/۱۶۵	۴	۸۱۶/۶۰۲	بین گروهی	ویژگی های ملی
		۱۶۵/۸۳	۳۳۵	۵۹۶۰۳/۱۰۵	برون گروهی	
		—	۳۳۹	۷۷۰۱۹/۷۹۷	جمع کل	
۰/۸۳	۲/۴	۳۴/۱۳۹	۴	۳۵۵/۵۸۷	بین گروهی	تقویت و پذیرش اجتماعی
		۱۶۷/۳۷۸	۳۳۵	۳۹۵۲۱/۶۹۰	برون گروهی	
		—	۳۳۹	۳۹۸۲/۲۴۷	جمع کل	
۰/۹۷	۹/۸	۱۴/۵۴۵	۴	۵۰۲/۲۲۱	بین گروهی	توجه به شان منزلت
		۷۴/۵۱۳	۳۳۵	۲۸۳۱۱/۷۱۷	برون گروهی	
		—	۳۳۹	۲۹۸۳/۹۳۸	جمع کل	
۰/۹۷	۴/۶	۲۹/۱۶۵	۴	۴۴۶/۶۶۲	بین گروهی	معنا بخشیدن به جهان
		۱۷۲/۸۳	۳۳۵	۵۷۸۰۰/۱۳۵	برون گروهی	
		—	۳۳۹	۵۴۰۱۹/۷۹۷	جمع کل	
۰/۹۸	۹/۸	۴۵/۱۳۹	۴	۳۳۴/۵۵۷	بین گروهی	مقاومت بخشی در برابر مصائب
		۱۲۷/۳۷۸	۳۳۵	۳۹۶۲۱/۶۹۰	برون گروهی	
		—	۳۳۹	۳۸۶۲۲/۲۴۷	جمع کل	

نتایج جدول فوق نشان می دهد بین دانش آموزان از لحاظ مولفه های ارتقا هویت دینی بر حسب تحصیلات پدر تفاوت معنی دار وجود دارد

بحث و نتیجه گیری

بی شک فرهنگ و تمدن ایران در اعماق تاریخ ریشه دوانیده است. روشن و بدیهی است که یکی از مهمترین تحولات تاریخی این سرزمین ورود اسلام و اختلاط آن با فرهنگ و تمدن ایرانی و تاثیر متقابل این دو بر یکدیگر طی قرون متمادی بوده است و کما اینکه یکتاپرستی در فرهنگ ایران باستان جایگاهی ویژه داشته و چنان دین اسلام به عنصر تازه وارد در فرهنگ ایران قوام پیدا کرده و به شکوفایی در زمینه های مختلف رسیده که نام فرهنگ ایرانی-اسلامی به خود گرفته است و به دلیل پویا بودن و اصالت عناصر سازنده اش اشاعه نیز یافته است. در این پژوهش سعی گردید تا تحکیم و ارتقا هویت دینی دانش آموزان

متوسطه دوره ی اول شهر دهدشت بررسی گردد. بدین منظور داده های حاصل از پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت تا رابطه بین هوامل مورد بررسی قرار گیرد.

تحقیقات نشان داد که سطح سواد والدین با هویت دینی رابطه دارد و هرچه سطح تحصیلات پدر و مادر بالاتر باشد دانش آموزان از هویت دینی بالاتری برخوردار هستند.

نتایج نشان داد که بالاترین میانگین توسط آزمودنی های پسر مربوط به مولفه پرسش های بنیادین که ۴/۵۷ بود و در نزد آزمودنی های دختر مربوط به مولفه معنابخشیدن به جهان بود. جالب اینکه در آزمودنی های دختر و پسر پایین ترین میانگین مربوط به مولفه مقاومت بخشی در برابر مصائب بود و بیشتر تفاوت دانش آموزان دختر و پسر مربوط به مولفه پذیرش اجتماعی بود که میانگین دانش آموزان دختر بالاتر از دانش آموزان پسر بود.

بررسی ها نشان داد که در مولفه پرسش های بنیادین، توجه به شان و منزلت و مقاومت بخشی در برابر مصائب بیشترین میانگین متعلق به دانش آموزانی بود که پدرشان بیسواد بودند. این در حالی است که در مولفه های جهت بخشیدن به زندگی، رویکرد مثبت به آینده، ویژگی های تمدنی، وحدت اعتقادی، تقویت پذیرش اجتماعی و معنابخشیدن به جهان بالاترین میانگین مربوط به دانش آموزانی بود که پدرشان فوق دیپلم و بالاتر بودند، پس ملاحظه می گردد که میزان سواد پدر، مولفه های بیشتری از هویت دینی را تقویت می کند. همچنین دانش آموزانی که مادرشان بی سواد بودند در مقاومت بخشی در برابر مصائب، پایین ترین نمره میانگین را بدست آوردند، در حالیکه دانش آموزانی که مادرشان تحصیلات دیپلم و بالاتر داشتند در مولفه پرسش های بنیادین میانگین بالاتری را احراز کردند. نتایج تحلیل واریانس نشان داد که سطح سواد والدین بر ارتقا هویت دینی دانش آموزان ارتباط معنادار وجود دارد.

نتایج نشان داد که در تمامی مولفه های تقویت هویت دینی با بهتر شدن وضعیت اقتصادی، اجتماعی و شغلی خانواده، نمرات دانش آموزان در ارتباط با مولفه های دینی افزایش می یابد. از آنجایی که در این تحقیق ۹۲ درصد مادران خانه دار بودند، نتایج نشان داد که بین میانگین دانش آموزانی که مادران آن ها خانه دار بودند و دانش آموزانی که مادرشان شاغل بودند در مولفه های پرسش های بنیادین، جهت بخشیدن به زندگی، رویکرد مثبت به آینده و وحدت اعتقادی تفاوت معناداری وجود نداشت، اما در بقیه مولفه ها تفاوت معناداری وجود داشت. بخصوص مولفه های ویژگی های ملی مادران شاغل از میانگین بالایی برخوردار بود.

نتایج پژوهش نشان داد که ۳۰ درصد آزمودنی ها اصلا در نماز جماعت مساجد شرکت نمی کنند، و این در حالی است که تنها ۷ درصد هر روز و ۲۸ درصد بعضی اوقات برای ادای نماز جماعت به مسجد می روند. ۴۶ درصد آزمودنی ها اظهار داشتند که در ماه مبارک رمضان روزه می گیرند و ۷ درصد اظهار داشتند اصلا روزه نمیگیرند و حدود ۳۹ درصد نیز اظهار داشتند که گاهی قرآن می خوانند و حدود ۱۲ درصد هر روز قرآن می خوانند و ۲۶ درصد اظهار داشتند که به ندرت قرآن می خوانند. تنها ۱۴ درصد دانش آموزان در تمام اعیاد مذهبی شرکت می کنند و ۳۲ درصد در بعضی مواقع شرکت می کنند. تنها ۴ درصد در نماز جمعه همیشه شرکت می کنند و این در حالی است که ۵۴ درصد اظهار داشتند که اصلا در نماز جماعت شرکت نمی کنند و ۲۲ درصد هم به ندرت شرکت می کنند. ۴۸ درصد آزمودنی ها هر روز نماز می خوانند و حدود ۴۷ درصد اصلا و به ندرت نماز می خوانند. همچنین نتایج بررسی ها نشان داد که معنا بخشیدن به جهان دارای بالاترین میانگین وزنی (۴/۶) است و این در حالی است که آزمودنی ها در مولفه تقویت پذیرش اجتماعی پایین ترین میانگین وزنی را کسب کردند.

تفسیر یافته ها بر اساس فرضیه های تحقیق

فرضیه اول: پاسخ به پرسش های بنیادین بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.

نتایج نشان داد که t مشاهده شده بزرگتر از t جدول بحرانی است و سطح معنی داری آزمون فرضیه برابر با ۱٪ است، بنابراین می توان با ۹۹ درصد اطمینان نتیجه گرفت که آزمودنی ها بر این باورند که پاسخ به پرسش های بنیادین بر تقویت و تحکیم هویت دینی دانش آموزان موثر است. نتایج این تحقیق با تحقیقات آذرخش (۱۳۸۷) که بیان می دارد، پاسخ به پرسش های بنیادین در جوانان باعث می شود که تمایلاتشان به دین و مذهب محکم تر شود هماهنگ است.

فرضیه دوم: جهت بخشیدن به زندگی بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.

نتایج نشان داد که t مشاهده شده بزرگتر از t جدول بحرانی است و سطح معنی داری آزمون فرضیه برابر با ۱٪ است، بنابراین می توان با ۹۹ درصد اطمینان نتیجه گرفت که جهت بخشیدن به زندگی بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.

فرضیه سوم: رویکرد مثبت به آینده بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.

نتایج نشان داد که t مشاهده شده بزرگتر از t جدول بحرانی است و سطح معنی داری آزمون فرضیه برابر با ۱٪ است، بنابراین میتوان با ۹۹ درصد اطمینان نتیجه گرفت که رویکرد مثبت به آینده بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان موثر است. برکین (۲۰۰۷) با پژوهش هایی که به صورت فراتحلیلی به انجام رساند به بررسی تمام پژوهش هایی که در ۲۰۰۶ انجام شده در آن به نقش دین اشاره داشته اند. برکین درصدد بود تا نقش رویکرد مثبت به آینده را با دینداری جوانان بررسی کند، که نتایج تحقیق مثبت بود.

فرضیه چهارم: وحدت اعتقادی بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.

نتایج نشان داد که t مشاهده شده بزرگتر از t جدول بحرانی است و سطح معنی داری آزمون فرضیه برابر با ۱٪ است، بنابراین میتوان با ۹۹ درصد اطمینان نتیجه گرفت که وحدت اعتقادی بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان موثر است. جمالی (۱۳۸۷) به بررسی رابطه بین وحدت اعتقادی و تحکیم دینداری جوانان پرداختند و نتایج نشان داد، بین دانشجویان مذهبی غالباً وحدت اعتقادی وجود دارد و در نتیجه بین وحدت اعتقادی با دینداری جوانان رابطه مثبت وجود دارد.

فرضیه پنجم: ویژگی های ملی بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.

نتایج نشان داد که t مشاهده شده بزرگتر از t جدول بحرانی است و سطح معنی داری آزمون فرضیه برابر با ۱٪ است، بنابراین میتوان با ۹۹ درصد اطمینان نتیجه گرفت ویژگی های ملی بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان موثر است. رئیس پور (۱۳۸۶) نیز در مطالعه خود نشان داد که ویژگی های تمدنی در تحکیم و تقویت دینی نقش موثری دارد، این یافته ها در پژوهش های متعددی این نتیجه را مسجل ساخته اند که ویژگی های تمدنی نقش بسزایی در هویت دینی افراد ایفا می کنند.

فرضیه ششم: پذیرش در اجتماع بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.

نتایج نشان داد که t مشاهده شده بزرگتر از t جدول بحرانی است و سطح معنی داری آزمون فرضیه برابر با ۱٪ است، بنابراین میتوان با ۹۹ درصد اطمینان نتیجه گرفت پذیرش در اجتماع بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان موثر است. کلاهی (۱۳۸۶) در مطالعه خود رابطه پذیرش در اجتماع و نگرش مذهبی بیان می دارد که شواهد تجربی فراوانی وجود دارد که حاکی از رابطه مثبت معنادار بین تقویت و پذیرش در اجتماع و تقویت دینداری در جوانان می باشد.

فرضیه هفتم: توجه به شان و منزلت نوجوانی بر ارتقا و تحکیم هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.

نتایج نشان داد که t مشاهده شده بزرگتر از t جدول بحرانی است و سطح معنی داری آزمون فرضیه برابر با ۱٪ است، بنابراین میتوان با ۹۹ درصد اطمینان نتیجه گرفت توجه به شان و منزلت نوجوانی بر ارتقا و تحکیم هویت دینی دانش آموزان موثر است. نتیجه یک مطالعه درمورد رابطه توجه به شان و منزلت جوانان و دین داری در آنها نشان داد که ۶۰ درصد نمونه تحقیق که از شان و منزلت بالایی در جامعه برخوردار بودند انعطاف بیشتر و بهتری برای پذیرفتن دین داشتند آنان نزدیک به نیمی از راهبردهای مقابله ای را در رابطه با دین توصیف کرده بودند (آزادار ملکی، ۱۳۸۵).

فرضیه هشتم: معنی بخشیدن به جهان و تقویت بر ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.

نتایج نشان داد که t مشاهده شده بزرگتر از t جدول بحرانی است و سطح معنی داری آزمون فرضیه برابر با ۱٪ است، بنابراین میتوان با ۹۹ درصد اطمینان نتیجه گرفت معنی بخشیدن به جهان و تقویت بر ارتقا هویت دینی دانش آموزان موثر است. فرانسین و همکاران (۲۰۰۷) با هدف بررسی رابطه معنا بخشیدن به جهان و تحکیم دین داری در جوانان گزارش دادند که بین این دو متغیر رابطه ضعیف، اما معنی داری وجود دارد. آگیل (۲۰۰۸) در مطالعه خود به این نتیجه رسید که بین ارزش، نگرش و رفتارهای افراد درمورد جهان با تحکیم دین داری در جوانان رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد.

فرضیه نهم: مقاومت بخشی در برابر مشکلات و مصائب زندگی بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان اثر دارد.

نتایج نشان داد که t مشاهده شده بزرگتر از t جدول بحرانی است و سطح معنی داری آزمون فرضیه برابر با ۱٪ است، بنابراین میتوان با ۹۹ درصد اطمینان نتیجه گرفت مقاومت بخشی در برابر مشکلات و مصائب زندگی بر تقویت و ارتقا هویت دینی دانش آموزان موثر است.

ادگارد و روندا (۲۰۰۹) در مطالعه خود به بررسی ارتباط بین مقاومت بخشی در برابر مشکلات و مصائب زندگی و پذیرفتن دین در میان جوانان پرداخت و در بررسی خود میزان دینداری را بر اساس عواملی مانند حضور در مراسم مذهبی، گزارش مشخص فرد از باورهای مذهبی خود و سؤالاتی مانند اینکه تا چه حد فرد دین را منشا راحتی و آرامش می داند، مورد سنجش قرار داد. نتایج تحقیق وی نشان داد، کسانی که مشکلات و مصائب کمتری در زندگی داشتند گرایش بیشتری به دینداری پیدا کرده اند.

پیشنهادهای مبتنی بر یافته های تحقیق

پیشنهاد می شود دستگاه های فرهنگی کشور به ویژه آموزش و پرورش، ارشاد در شورای جوانان و صدا و سیما بصورت هماهنگ و منسجم و بدون انجام کارهای موازی در جهت تقویت و ارتقای هویت دینی جوانان برنامه ریزی کنند.

پیشنهاد می شود صدا و سیما و سایر رسانه ها در تولید برنامه های سالم و جذاب و مفید در جهت تحکیم و ارتقا هویت دینی جوانان عمل کند.

پیشنهاد می شود مولفه های تقویت و ارتقا هویت دینی بصورت عملی و کاربردی و با استفاده از الگوهای عینی در کتاب های درسی (رهنمایی و متوسطه) به صورت داستان و با اشکال رنگی و جذاب تدوین گردد.

پیشنهاد می گردد با کمک متخصصان تعلیم و تربیت و علمای حوزه، روش های درست آموزش دینی در دوران کودکی و نوجوانی صورت گیرد، تا به بنیادی ترین سؤالات دینی پاسخ داده شود و شرایط معنا بخشیدن دین در زندگی و همچنین

مولفه های تقویت و تحکیم هویت دینی فراهم آیند. چون برخی از رفتارها و برخوردهای نامناسب و مخالف شرع موجبات بدبینی عده ای از افراد به خصوص جوانان را فراهم آورده است.

پیشنهاد می شود برای از بین بردن ضعف سنتی بنیان های دینی در برخی از خانواده ها که منجر به عدم تربیت و پرورش صحیح نوجوانان و جوانان شده است، زمینه های بینش بصیرت دینی از طریق آموزش غیر رسمی و رسانه و سریال برای خانواده ها مهیا گردد.

پیشنهاد می شود شرایط و زمینه ای در نهادهای فرهنگی ایجاد گردد که از تبلیغات منفی دشمنان و ایجاد شبهه درباره دین که گاهی بی پاسخ مانده و در ذهن برخی جای گرفته است، جلوگیری شود.

پیشنهاد می شود برای پیشگیری از دین گریزی به جنبه های روانی و شخصیتی افراد و بویژه جوانان توجه شود، بدون تردید نحوه ارائه معارف دینی و به ویژه برای نسل جوان بسیار حائز اهمیت است.

پیشنهاد می شود الگوها و روش های آموزش دینی متناسب با مخاطب شناسایی و از میان روشهای موجود هر کدام ارتباط شناختی - عاطفی بیشتری بتواند با جوان برقرار کند انتخاب شود.

پیشنهاد می شود به معرفی شخصیت های کاملی که در پرتو آموزه های دینی به تکامل واقعی دست یافته اند، پرداخته شود.

سعی و کوشش در انجام وظایف و واجبات، خواندن نماز با حضور قلب و در اول وقت، گرفتن روزه مستحبی به خصوص روزه های دوشنبه و پنجشنبه، تلاوت قرآن کریم به ویژه بعد از نماز صبح و تامل و اندیشه در آیات قرآن، سحر خیزی و شرکت در ورزش های فردی و دسته جمعی، شرکت در فعالیت های مذهبی و اجتماعی، پرهیز از نگاه نامشروع به افراد نامحرم، کنترل افکار و نیندیشیدن به صحنه های شهوت انگیز، به یاد خدا بودن در همه اوقات و عدم معاشرت و دوستی با افراد منحرف و فاسد.

منابع

- آخوندی، محمد (۱۳۹۳) بررسی هویت ملی و مذهبی جوانان مشهدی و تأثیر روابط اجتماعی بر آن (پایان نامه کارشناسی ارشد پژوهش علوم اجتماعی)، دانشگاه فردوسی مشهد.
- آذرخش، اردشیر. (۱۳۸۷)، بررسی وضعیت هویت دینی دانش آموزان مدارس متوسطه شهر سمنان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- آزادار ملکی، تقی، (۱۳۸۵). جوانان و هویت دینی و ملی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
- آقازاده، حسین (۱۳۹۰) بررسی هویت جمعی در دو زمینه هویت جمعی ملی محلی و هویت جمعی دانشجویان (دانشگاه علامه طباطبائی، تهران) پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی.
- باریکانی، زهرا، (۱۳۸۸)، تبیین هویت دینی دانش آموزان و بررسی ارتباط آن با محتوای کتاب دین در زندگی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- بیگدلی، معرفت الله، (۱۳۹۱) بررسی علل کم رنگ شدن مسائل دینی و اخلاقی در بین دانش آموزان متوسطه نظری و نقش مربیان پرورشی در تقویت ارزش های دینی و طرح پژوهشی با استفاده از اعتبارات شورای اخلاقی دانش آموزان در استان اردبیل (تحقیقات آموزش و پرورش استان اردبیل).
- جمالی، فریبا، (۱۳۸۷)، بررسی رابطه بین نگرش مذهبی و احساس معنابخشی در دانشجویان دانشگاه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا.
- جنکینز، ریچارد (۳۸۱) هویت اجتماعی، ترجمه: تورج یار احمدی، تهران: انتشارات شیرازه.

- حسینی زاده، علی، (زیر نظر علیرضا اعرافی)، (۱۳۸۳)، سیره تربیتی پیامبر اکرم و اهل بیت علیهم السلام، تهران: انتشارات حوزه و دانشگاه، ج ۲، ص ۸۹-۱۱۹.
- خدایاری فرد، محمد، (۱۳۸۹)، ارتباط نگرش مذهبی و رابطه فرزند با سازگاری اجتماعی فرزندان جانباز و عادی شهر تهران، اولین همایش علمی جانباز و خانواده، ص ۴۳-۶۱.
- خدییوی، اسدالله، حیدری تفرشی، غلامحسین، سعید آبادی، رضا، (۱۳۸۸)، نگرش نوین به نظریات سازمان و مدیریت در جهان، انتشارات فراشناختی اندیشه، چاپ اول، صفحه ۶۴-۸۹.
- رئیس پور، حفیظ اله، (۱۳۸۶)، اثر بخشی آموزش نگرش مذهبی بر سلامت روان دانش آموزان دبیرستان شهر اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
- ریتزر، جورج (۱۳۷۹) نظریه های جامعه شناسی در دوران معاصر، ترجمه : محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- سبحانی، جعفر، (۱۳۸۸)، مقدمه ای بر هویت دینی، تهران، مرکز تحقیقات اسلامی نمایندگی ولی فقیه در سپاه.
- شرفی، محمدرضا، (۱۳۸۶)، جوان و بحران هویت، تهران، سروش، چاپ دوم.
- علیخانی، علی اکبر (۱۳۸۳) هویت و بحران هویت، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- کلاهی، محمدرضا، (۱۳۸۶)، جهانی شدن هویت دینی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- گودرزی، حسین، (۱۳۸۷) کارکرد هویت بخش مذهب شیعه در دوره صفویه، فصلنامه مطالعات ملی سال نهم، شماره ۴، صص ۴۵-۷۴.
- نگارش، حمید، (۱۳۸۸)، هویت دینی و انقطاع فرهنگی، تهران، مرکز تحقیقات اسلامی، نمایندگی ولی فقیه در سپاه، ص ۲۳.
- یونگ، ک، ترجمه فواد روحانی، روانشناسی دین، تهران، انتشارات بخل.
- Aegyl, Michael "Psychology and religion an introduction", London and New york Routledge, ۲۰۰۸.
- Edgar F. Borgatta & Rhonda Montgomery, "Encyclopedia of Sociology, New york, second edition, ۲۰۰۹.
- Fracis, J, Robins, M, Lewis, C. A, Qaigly, CF, and Whender, „Religiosity and general health among mnder graduate student”, A response to Counter, Cobb and Cannar ۲۱۱-۲۱۳, ۲۰۰۷.
- Stark, Rodney & Charles Glock, "American piety the nature of religious commitment, University of california press, ۲۰۰۶.